

АНТИМОНОПОЛЬНИЙ КОМІТЕТ УКРАЇНИ

РІШЕННЯ

22 квітня 2021 р.

Київ

№ 233-р

Про закриття провадження
у справі

Антимонопольний комітет України, розглянувши матеріали справи № 130-26.13/107-16 про порушення публічним акціонерним товариством «Розрахунковий центр з обслуговування договорів на фінансових ринках» законодавства про захист економічної конкуренції та подання Департаменту досліджень і розслідувань ринків невиробничої сфери від 13.11.2020 № 130-26.13/107-16/537-спр,

ВСТАНОВИВ:

1. ПРЕДМЕТ СПРАВИ

- (1) Дії, вчинені публічним акціонерним товариством «Розрахунковий центр з обслуговування договорів на фінансових ринках» (далі – ПАТ «Розрахунковий центр», Відповідач) мають ознаки порушення законодавства про захист економічної конкуренції, передбаченого пунктом 1 частини другої статті 13, пунктом 2 статті 50 Закону України «Про захист економічної конкуренції», у вигляді зловживання монопольним (домінуючим) становищем на ринку клірингових послуг шляхом встановлення таких цін чи інших умов придбання або реалізації товару, які неможливо було б встановити за умов існування значної конкуренції на ринку.
- (2) Розгляд справи розпочато за заявами суб'єктів господарювання – професійних учасників ринку цінних паперів (торгівців цінними паперами) щодо встановлення необґрунтованої вартості послуг з обслуговування клірингового рахунку.

2. СТОРОНИ

- (3) Відповідачем у справі є публічне акціонерне товариство «Розрахунковий центр з обслуговування договорів на фінансових ринках» (м. Київ, ідентифікаційний код юридичної особи 35917889, фактична адреса: м. Київ, вул. Тропініна, 7-г).
- (4) ПАТ «Розрахунковий центр» є юридичною особою, має самостійний баланс, розрахунковий рахунок, надає послуги з обслуговування договорів купівлі-продажу цінних паперів та/або інших фінансових інструментів, має ліцензії на право здійснення банківських послуг, на провадження професійної діяльності на фондовому ринку – клірингової діяльності та свідоцтво учасника фонду гарантування вкладів фізичних осіб.
- (5) Заявниками у справі є суб'єкти господарювання – професійні учасники ринку цінних паперів (торгівці цінними паперами): товариство з обмеженою відповідальністю «Фінансова компанія «КУБ» (далі – ТОВ «ФК «КУБ») (ідентифікаційний код юридичної особи 32999754, м. Київ, вул. Камишинська, 4, оф. 11), товариство з обмеженою відповідальністю «Акцептор» (далі – ТОВ «Акцептор») (ідентифікаційний код юридичної особи 31152642, м. Харків, вул. Мельникова, буд. 2, оф. 87), товариство з обмеженою відповідальністю «Навігатор-Інвест» (далі –

ТОВ «Навігатор-Інвест») (ідентифікаційний код юридичної особи 25270172, м. Київ, вул. Саксаганського, 119, оф. 5), приватне акціонерне товариство «Інвестиційна фінансова компанія «Арт Капітал» (далі – ПрАТ «ІФК «АРТ КАПІТАЛ») (ідентифікаційний код юридичної особи 33308667, м. Київ, вул. Народного ополчення, 1) і товариство з обмеженою відповідальністю «Сократ» (далі – ТОВ «Сократ») (ідентифікаційний код юридичної особи 32109383, м. Київ, вул. Почайнинська, 70, оф. 65) (далі – Заявники у справі).

3. ПРОЦЕСУАЛЬНІ ДІЇ

- (6) За результатами розгляду заяв ТОВ «ФК «КУБ» (вх. № 8-01/55-АМ від 24.03.2016) і ТОВ «Акцептор» (вх. № 8-01/80-АМ від 25.04.2016) прийнято розпорядження державного уповноваженого Антимонопольного комітету України (далі – Комітет) від 21.06.2016 № 05/159-р про початок розгляду справи про порушення законодавства про захист економічної конкуренції № 130-26.13/107-16.
- (7) За результатами розгляду заяв ТОВ «Навігатор-Інвест» (вх. № 8-01/203-АМ від 01.06.2018), ПрАТ «ІФК «АРТ КАПІТАЛ» (вх. № 8-01/204-АМ від 01.06.2018) і ТОВ «Сократ» (вх. № 8-01/205-АМ від 01.06.2018) прийнято розпорядження державного уповноваженого Комітету від 25.06.2018 № 05/116-р про приєднання заяв до справи № 130-26.13/107-16.
- (8) За результатами збирання та аналізу доказів у справі, з метою припинення дій, які містять ознаки порушення законодавства про захист економічної конкуренції, усунення причин виникнення цих порушень і умов, що їм сприяють, Комітетом надані рекомендації ПАТ «Розрахунковий центр» від 25.07.2019 № 52-рк (далі — Рекомендації).

4. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПИТАННЯ НАДАННЯ ПОСЛУГ ІЗ КЛІРИНГОВОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ НА ФОНДОВОМУ РИНКУ

- (9) Відповідно до інформації, наданої Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку (далі – Комісія):
 - професійна діяльність на фондовому ринку здійснюється виключно на підставі ліцензії, яку видає Комісія (крім професійної діяльності Центрального депозитарію цінних паперів та депозитарної діяльності Національного банку України);
 - до видів професійної діяльності на фондовому ринку, зокрема, належить клірингова діяльність;
- (10) Статтею 19¹ Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» визначено, що клірингова діяльність – це діяльність з визначення зобов'язань, що підлягають виконанню за правочинами щодо цінних паперів та інших фінансових інструментів, підготовка документів (інформації) для проведення розрахунків, а також створення системи гарантій з виконання зобов'язань за правочинами щодо цінних паперів та інших фінансових інструментів. Особами, які провадять клірингову діяльність, є клірингові установи та Розрахунковий центр з обслуговування договорів на фінансових ринках. Центральний депозитарій цінних паперів та Національний банк України можуть проводити клірингову діяльність з урахуванням вимог, встановлених законодавством.
- (11) Частиною другою статті 19³ Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» визначено, що клірингова діяльність є виключним видом професійної діяльності на ринку цінних паперів, крім її поєднання у встановленому законом випадку за умови провадження таких видів діяльності окремими структурними підрозділами.
- (12) ПАТ «Розрахунковий центр» здійснює клірингову діяльність відповідно до «Правил клірингу публічного акціонерного товариства «Розрахунковий центр з обслуговування договорів на фінансових ринках» (далі – Правила клірингу), які

викладено в новій редакції згідно з протоколом засідання правління ПАТ «Розрахунковий центр» від 06.03.2018 № 10, погоджено в новій редакції Національним банком України 25.05.2018 та зареєстровано в новій редакції в Національній комісії з цінних паперів та фондового ринку України рішенням від 10.07.2018 № 452.

- (13) Розрахунковий центр відкриває та веде грошові рахунки учасників фондового ринку.
- (14) Частиною першою статті 15 Закону України «Про депозитарну систему України» передбачено, що в Україні може існувати лише один Розрахунковий центр, а також те, що слова «Розрахунковий центр з обслуговування договорів на фінансових ринках» та похідні від них має право використовувати лише юридична особа, що набула відповідного статусу.
- (15) У прикінцевих положеннях Закону України «Про депозитарну систему України» визначено Національному банку України разом з Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку розробити та затвердити протягом шести місяців з дня опублікування цього Закону нормативно-правові акти щодо забезпечення функціонування Розрахункового центру з обслуговування договорів на фінансових ринках.
- Національним банком України здійснено придбання контролюючого пакета акцій ПрАТ «Всеукраїнський депозитарій цінних паперів» та ухвалено рішення про зміну типу та назви товариства з приватного акціонерного товариства «Всеукраїнський депозитарій цінних паперів» на публічне акціонерне товариство «Розрахунковий центр з обслуговування договорів на фінансових ринках».

5. ВИЗНАЧЕННЯ МОНОПОЛЬНОГО (ДОМІНУЮЧОГО) СТАНОВИЩА

5.1. Встановлення об'єктів аналізу щодо визначення монопольного (домінуючого) становища

- (16) Відповідно до пункту 3.1 Методики визначення монопольного (домінуючого) становища суб'єктів господарювання на ринку, затвердженій розпорядженням Антимонопольного комітету України від 5 березня 2002 року № 49-р, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 1 квітня 2002 року за № 317/6605 (далі – Методика), об'єктами аналізу щодо визначення монопольного (домінуючого) становища є:
- суб'єкт господарювання;
 - група суб'єктів господарювання;
 - конкретний товар (продукція, роботи, послуги), який (які) випускається(ються), постачається(ються), продається(ються), придбавається(ються), використовується(ються), споживається(ються) цим (цими) суб'єктом (суб'єктами) господарювання.
- Згідно з Методикою визначено становище ПАТ «Розрахунковий центр» на ринку послуг з клірингового обслуговування на фондовому ринку.

5.2. Визначення товарних меж ринку

- (17) Відповідно до пункту 5.1 Методики товарні межі ринку визначаються шляхом формування групи взаємозамінних товарів (товарних груп), у межах якої споживач за звичайних умов може легко перейти від споживання одного товару до споживання іншого. Формування групи взаємозамінних товарів (товарних груп) здійснюється з переліку товарів, які мають для продавців (постачальників, виробників), покупців (споживачів, користувачів) ознаки одного (подібного, аналогічного) товару (товарної групи), за показниками взаємозамінності.
- (18) Зважаючи на визначення поняття «клірингова діяльність», наведене у Законі України «Про цінні папери та фондовий ринок», послуги з клірингового обслуговування на фондовому ринку не мають заміників.

- (19) Товарними межами ринку є послуги з клірингового обслуговування за договорами щодо цінних паперів та/або інших фінансових інструментів, оскільки відсутні взаємозамінні послуги, які мають для споживачів ознаки подібних послуг.
- (20) Отже, послуги з клірингового обслуговування на фондовому ринку є **окремим товарним ринком**.

5.3. Визначення територіальних (географічних) меж ринку

- (21) Відповідно до пункту 6.1 Методики територіальні (географічні) межі ринку певного товару (товарної групи) визначаються шляхом установлення мінімальної території, за межами якої з точки зору споживача, придбання товарів (товарної групи), що належать до групи взаємозамінних товарів товарної групи, є неможливим або недоцільним.
- (22) Відповідно до Правил клірингу:
- учасниками клірингу можуть бути юридичні особи – резиденти, що мають чинну ліцензію на провадження професійної діяльності на фондовому ринку – діяльності з торгівлі цінними паперами, Національний банк України, який здійснює операції з цінними паперами на виконання своїх функцій, визначених законодавством України, а також емітенти цінних паперів (пункт 3.1 розділу 3);
- (23) Виходячи з того, що:
- сутність поняття «клірингова діяльність» свідчить про те, що якість послуг з клірингового обслуговування на фондовому ринку не залежить від місця розташування клірингової установи та споживачів, яким вона надає свої послуги;
 - клірингові установи можуть здійснювати визначення зобов'язань, що підлягають виконанню за правочинами щодо цінних паперів та інших фінансових інструментів, підготовку документів (інформації) для проведення розрахунків, а також створення системи гарантій з виконання зобов'язань за правочинами щодо цінних паперів та інших фінансових інструментів на всій території України;
 - клірингові установи та споживачі їх послуг, зокрема торгівці цінними паперами, можуть знаходитись у різних регіонах України,
- послуги з клірингового обслуговування на фондовому ринку є **загальнодержавним ринком**.

5.4. Визначення часових меж ринку

- (24) Відповідно до пункту 7.1 Методики часові межі ринку визначаються як проміжок часу (як правило – рік), протягом якого відповідна сукупність товарно-грошових відносин між продавцями (постачальниками, виробниками) і споживачами утворює ринок товару із сталою структурою.
- (25) Взаємовідносини ПАТ «Розрахунковий центр» з учасниками клірингу – торгівцями цінних паперів у частині вартості послуги з обслуговування клірингового рахунку аналізувалися в період 2016 – 2018 років. У зазначений період ринок послуг із клірингового обслуговування на фондовому ринку мав сталу структуру.
- (26) Отже, часовими межами ринку послуг із клірингового обслуговування на фондовому ринку є 2016 – 2018 роки.

5.5. Розрахунок частки суб'єктів господарювання на ринку

- (27) Відповідно до частини першої статті 12 Закону України «Про захист економічної конкуренції» суб'єкт господарювання займає монопольне (домінуюче) становище на ринку товару, якщо:
- на цьому ринку у нього немає жодного конкурента;
 - не зазнає значної конкуренції внаслідок обмеженості можливостей доступу інших суб'єктів господарювання щодо закупівлі сировини, матеріалів та збуту товарів, наявності бар'єрів для доступу на ринок інших суб'єктів господарювання, наявності пільг чи інших обставин.

- (28) Відповідно до вимог законодавства особами, які провадять клірингову діяльність, є клірингові установи та Розрахунковий центр з обслуговування договорів на фінансових ринках. Особа набуває статусу клірингової установи з дня отримання ліцензії на провадження клірингової діяльності та ліцензії Національного банку України на здійснення окремих банківських операцій у порядку, встановленому Національним банком України.
- (29) ПАТ «Розрахунковий центр» є єдиним професійним учасником фондового ринку, який здійснює провадження професійної діяльності на фондовому ринку – клірингової діяльності (відповідно до рішення Комісії від 01.10.2013 № 2093 ПАТ «Розрахунковий центр» отримано ліцензію на провадження професійної діяльності на фондовому ринку – клірингової діяльності). За інформацією Комісії, інші суб'єкти господарювання документів на отримання ліцензії на провадження професійної діяльності на фондовому ринку – клірингової діяльності – не надавали.
- (30) Тобто, ПАТ «Розрахунковий центр» на ринку послуг із клірингового обслуговування на фондовому ринку в період 2016 – 2018 років мало ринкову владу, а саме: здатність впливати на ціну й визначати інші умови обороту товару.
- (31) Отже, на ринку послуг із клірингового обслуговування на фондовому ринку ПАТ «Розрахунковий центр» у період 2016 – 2018 років **займало монопольне (домінуюче) становище із часткою 100 відсотків.**

6. ОБСТАВИНИ СПРАВИ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ПРОВЕДЕНОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

- (32) Комітет під час розслідування справи проводив аналіз собівартості послуг із клірингового обслуговування та встановив обґрунтованість включення складових витрат до вартості послуг із клірингового обслуговування. При цьому вартість послуг, яку сплачують клієнти, встановлена у меншому розмірі, ніж собівартість.
- (33) Тобто, послуги із клірингового обслуговування надавалися з від'ємною рентабельністю. У період 2016 – 2018 років показники рентабельності становили від «-22,23%» до «-38,64%». За поясненням відповідача, зростання тарифів на зазначені послуги зумовлено прагненням товариства поступово досягти режиму беззбитковості за виконання клірингових послуг, особливо в умовах зниження обсягів доходів, отриманих від операцій міжбанківського кредитування, за рахунок яких покривалися витрати на надання клірингових послуг (у результаті прийняття рішення Комісією Національного банку України з питань нагляду та регулювання діяльності банків, нагляду (оверсайта) платіжних систем від 27.04.2015 № 180, яким обмежено перелік послуг, що має право надавати ПАТ «Розрахунковий центр»). Зростання тарифів також зумовлене включенням вартості окремих клірингових операцій до вартості послуг з ведення клірингового рахунку.
- (34) Тобто, послуги з клірингового обслуговування, які надає ПАТ «Розрахунковий центр», є збитковими, а витрати з їх надання покриваються з інших джерел доходів.
- (35) Отже, ознак порушення законодавства про захист економічної конкуренції у вигляді зловживання монопольним (домінуючим) становищем шляхом встановлення необґрунтованої вартості послуг із клірингового обслуговування на фондовому ринку в діях ПАТ «Розрахунковий центр» не виявлено.
- (36) Разом із тим за результатами розслідування справи встановлено, що ПАТ «Розрахунковий центр» останніми роками неодноразово змінювало підходи до встановлення вартості послуги з обслуговування клірингового рахунку, зокрема здійснюючи тарифікацію окремих послуг, які можуть бути складовою основної послуги.

- (37) У період 2014 – 2016 років вартість послуги з обслуговування клірингового рахунку становила 2 500 грн за місяць, додатково тарифікувалася вартість здійснених трансакцій на рахунку (від 0,1 до 40 грн за трансакцію).
- (38) З 04.01.2016 встановлено розмір тарифу за обслуговування клірингового рахунку на рівні 3 150 грн за місяць, здійснені трансакції окремо не тарифікувалися. При цьому до собівартості клірингових послуг включалися витрати на утримання персоналу, безпосередньо задіяного в наданні клірингових послуг, та накладні витрати (загальногосподарські). Послуги зі здійснення операцій ПАТ «Розрахунковий центр» окремо не тарифікувало, що було обумовлено низькою активністю на фондовому ринку та відсутністю технічних можливостей для автоматизації процесів нарахування вартості послуг, а відтак високою вартістю адміністрування великої кількості тарифів (конфіденційна інформація суб'єкта).
- (39) На підставі статистичних даних за 2016 – 2017 роки відповідачем були зроблені висновки про необхідність урівноважити фінансове навантаження на клієнтів ПАТ «Розрахунковий центр» залежно від кількості виконуваних операцій та передбачити оплату клірингових послуг у вигляді вартості клірингового обслуговування (підтримка системи) та додаткову оплату вартості кожної нетто-трансакції за результатами клірингу, а також знизити мінімальну вартість клірингового обслуговування для учасників клірингу, які не виконують операції. Було вирішено розрахувати розміри тарифів таким чином, щоб забезпечити «економію від масштабу», тобто вартість однієї трансакції для клієнта знижується зі збільшенням кількості трансакцій, виконаних протягом місяця. Впроваджена модель лояльності, яка передбачає зниження вартості послуг залежно від розміру залишків коштів учасника клірингу в кліринговій системі (на рахунках для здійснення розрахунків), а також модель повернення коштів шляхом виплати процентів за залишками на банківських рахунках» (конфіденційна інформація суб'єкта).
- (40) З 01.01.2018 ПАТ «Розрахунковий центр» встановлено такий тариф: «здійснення операцій списання/зарахування зобов'язань/прав із поставки/отримання коштів/цінних паперів за кліринговими рахунками/субрахунками для забезпечення розрахунків за правочинами (за результатами опрацювання правочинів, укладених на фондовій біржі та поза фондовою біржею, як із застосуванням процедур неттінгу (тарифікується нетто-операція), так і за одиночними розрахунками)». Вартість вказаної нової послуги становить:
- 300 грн за одну операцію. За тарифом оплачується не більше ніж 50 операцій протягом календарного місяця. У випадку виконання на кліринговому рахунку та субрахунках такого рахунку більше ніж 50 операцій (протягом календарного місяця), вартість наступних операцій вважається такою, що включена до вартості обслуговування клірингового рахунку;
 - 1,00 грн за одну операцію у випадку, якщо протягом календарного місяця, в якому надавались послуги, середньоденний залишок коштів на рахунках для здійснення розрахунків учасника клірингу (сумарно за кліринговим рахунком та субрахунками такого рахунку) дорівнював або перевищував 3 млн грн на 17:00 операційного дня;
- (41) Отже, за результатами розгляду справи виявлено, що дії ПАТ «Розрахунковий центр», які полягають у:
- відмові від тарифікації окремих операцій та підвищенні вартості послуги з обслуговування клірингового рахунку з 04.01.2016;
 - зміні у 2018 році підходів до визначення вартості послуги з обслуговування клірингового рахунку:
- встановленні фіксованої плати за обслуговування клірингового рахунку з виключенням окремих операцій, виконання яких раніше входило до її складу, введенні тарифікації певної фіксованої кількості операцій по рахунку із зазначенням, що вартість наступних вважається включеною до вартості обслуговування клірингового рахунку,

свідчать про відсутність єдності підходів (методик) до тарифоутворення на послуги, що надаються в умовах ринкового домінування.

Це дає можливість Відповідачу застосовувати різні підходи до встановлення вартості послуги з обслуговування клірингового рахунку, здійснюючи тарифікацію окремих послуг, які можуть бути складовою основної послуги.

Така ринкова поведінка стосовно тарифоутворення з боку ПАТ «Розрахунковий центр» можлива саме за наявності монопольного (домінуючого) становища на ринку послуг із клірингового обслуговування на фондовому ринку.

- (42) Отже, використовуючи монопольне (домінуюче) становище на ринку послуг із клірингового обслуговування на фондовому ринку, за умови відсутності єдності підходів (методики) до тарифоутворення на послуги, які надаються в умовах ринкового домінування, Відповідач застосовує різні підходи до встановлення вартості послуги з обслуговування клірингового рахунку, здійснюючи тарифікацію окремих послуг, які можуть бути складовою основної послуги. Як наслідок, клієнти ПАТ «Розрахунковий центр» – торгівці цінними паперами потенційно можуть мати труднощі у прогнозуванні своїх витрат.

Зазначена ситуація була б неможливою за умови існування значної конкуренції на ринку послуг із клірингового обслуговування на фондовому ринку та містить ознаки порушення, передбаченого частиною першою та пунктом 1 частини другої статті 13, пунктом 2 статті 50 Закону України «Про захист економічної конкуренції», у вигляді зловживання монопольним (домінуючим) становищем на ринку шляхом встановлення таких умов реалізації послуг з обслуговування клірингового рахунку, які неможливо було б встановити за умов існування значної конкуренції на ринку.

7. СТАН ВИКОНАННЯ РЕКОМЕНДАЦІЙ КОМІТЕТУ

- (43) З метою припинення дій, які містять ознаки порушення законодавства про захист економічної конкуренції, усунення причин виникнення цих порушень і умов, що їм сприяють, Комітетом були надані рекомендації ПАТ «Розрахунковий центр» від 25.07.2019 № 52-рк (далі — Рекомендації) про вжиття заходів для: встановлення порядку формування тарифів на клірингові послуги, які не надаються іншими суб'єктами господарювання, в якому передбачити чіткий, вичерпний перелік складових вартості послуг, підстави, умови та порядок їх перерахунку; створення дорадчо-консультативного органу ПАТ «Розрахунковий центр з обслуговування договорів на фінансових ринках», третину членів якого б становили представники професійних учасників фондового ринку.
- (44) Про результати розгляду вказаних рекомендацій ПАТ «Розрахунковий центр» необхідно було повідомити Комітет у 30-денний строк з дня їх отримання (лист Комітету від 02.08.2019 № 130-26.13/05-9872).
- (45) Листом від 04.09.2019 № 1087 ПАТ «Розрахунковий центр» повідомило Комітет про результати розгляду рекомендацій від 25.07.2019 № 52-рк.
- (46) За інформацією ПАТ «Розрахунковий центр», внесено зміни до Положення про тарифну політику публічного акціонерного товариства «Розрахунковий центр з обслуговування договорів на фінансових ринках», які затверджені правлінням ПАТ «Розрахунковий центр» (протокол засідання від 02.09.2019 № 47) (далі – Положення про тарифну політику).
- (47) Зазначені зміни передбачають таке:
- розгляд пропозицій клієнтів ПАТ «Розрахунковий центр», саморегульованих організацій на ринку цінних паперів, які об'єднують клієнтів ПАТ «Розрахунковий центр», та дорадчо-консультативного органу ПАТ «Розрахунковий центр»;
 - узгодження тарифів ПАТ «Розрахунковий центр» із дорадчо-консультативним органом ПАТ «Розрахунковий центр», якщо зміни тарифів передбачають зміну тарифу на послугу ПАТ «Розрахунковий центр» та/або впровадження нового тарифу

- за послугами, що не надаються іншими суб'єктами господарювання на ринку відповідних послуг;
- обмеження для зміни тарифів у бік збільшення;
 - чіткий перелік складових вартості послуг (тарифів) за послугами, що не надаються іншими суб'єктами господарювання на ринку відповідних послуг;
 - переліки (складові) прямих та непрямих витрат, що відносяться на собівартість послуг.
- (48) Крім того, ПАТ «Розрахунковий центр» повідомило про зустріч із брокерами – клієнтами ПАТ «Розрахунковий центр», саморегулювними організаціями та фондовими біржами, яка відбулася 14.08.2019.
- (49) На зазначеній зустрічі обговорено Рекомендації та одногосно прийнято рішення про створення дорадчо-консультативного органу на базі саморегулювних організацій, який буде діяти на підставі меморандуму з ПАТ «Розрахунковий центр».
- (50) Створення дорадчо-консультативного органу саме на базі саморегулювних організацій спричинено необхідністю уникнення конфлікту інтересів та дотримання вимог законодавства щодо керівників банку, оскільки у випадку створення такого органу, як ПАТ «Розрахунковий центр», його члени, відповідно до Закону України «Про акціонерні товариства», були б посадовими особами ПАТ «Розрахунковий центр».
- (51) Виходячи із зазначеного, 20.01.2020 укладено Меморандум про співпрацю (далі — Меморандум) між Професійною асоціацією учасників ринків капіталу та деривативів (далі — ПАРД) та ПАТ «Розрахунковий центр».
- (52) У рамках Меморандуму ПАТ «Розрахунковий центр» та ПАРД домовились, зокрема, про таке:
- у випадку впровадження ПАТ «Розрахунковий центр» нових послуг, нових тарифів та/або внесення змін до тарифів на наявні послуги / зміни системи або підходів у порядку тарифікації (далі — Зміни) для клієнтів, які є членами ПАРД, ПАТ «Розрахунковий центр» повідомляє про такі зміни не пізніше ніж за 2 (два) тижні до запланованої дати їх впровадження / введення в дію;
 - після отримання повідомлення про Зміни ПАРД забезпечує скликання та проведення засідання Експертної ради ПАРД, на яке запрошуються представники ПАТ «Розрахунковий центр» та на якому розглядається інформація про Зміни, та формується експертна думка щодо Змін;
 - ПАТ «Розрахунковий центр» разом з повідомленням про Зміни, надає інформацію щодо відповідної послуги/тарифу, описує бізнес-логіку та наводить економічне обґрунтування запланованих змін;
 - ПАТ «Розрахунковий центр» зобов'язується ґрунтовно розглянути всі побажання, зауваження та пропозиції ПАРД, на кожне з яких надати повну та обґрунтовану відповідь, прагнучи максимально повного задоволення потреб членів ПАРД;
 - рішення щодо впровадження Змін ПАТ «Розрахунковий центр» приймає виключно після розгляду експертної думки, сформованої ПАРД, яка має бути надана не пізніше ніж протягом одного тижня з дати отримання повідомлення про Зміни. Відсутність відповіді ПАРД протягом вказаного терміну фактично буде означати згоду зі Змінами.
- (53) Створення дорадчо-консультативного органу ПАТ «Розрахунковий центр», третину членів якого б становили представники професійних учасників фондового ринку, як це передбачалося Рекомендаціями, відбулося шляхом підписання Меморандуму про співпрацю між ПАТ «Розрахунковий центр» та ПАРД, учасники якої є клієнтами ПАТ «Розрахунковий центр».
- (54) Положення Меморандуму передбачають участь клієнтів ПАТ «Розрахунковий центр» в обговоренні нових послуг, нових тарифів та/або внесення змін до тарифів на наявні послуги / зміни системи або підходів у порядку тарифікації послуг ПАТ «Розрахунковий центр», але не дають підстав для обґрунтованого врахування інтересів клієнтів під час прийняття рішення про запровадження змін, зважаючи на вимоги Положення про тарифну політику публічного акціонерного товариства

- «Розрахунковий центр з обслуговування договорів на фінансових ринках» (далі – Положення про тарифну політику).
- (55) Положення про тарифну політику, викладене в редакції від 02.09.2019, прийнято на виконання Рекомендацій, містить вимоги щодо узгодження тарифів із дорадчо-консультативним органом ПАТ «Розрахунковий центр» у порядку, встановленому відповідним внутрішнім документом ПАТ «Розрахунковий центр», яке регулює діяльність такого органу.
- (56) З метою всебічного, повного та об'єктивного розслідування справи, отримання інформації про вжиття ПАТ «Розрахунковий центр» належних заходів на виконання рекомендацій для усунення наслідків порушення законодавства про захист економічної конкуренції, Комітетом було запитано відповідну інформацію у ПАРД.
- (57) ПАРД листом від 22.01.2020 № 4-01 повідомила, зокрема, таке.
На засіданні Експертної ради ПАРД 15.01.2020 обговорено питання виконання ПАТ «Розрахунковий центр» рекомендацій Комітету від 25.07.2019 № 52-рк та визнано, що ПАТ «Розрахунковий центр» виконало Рекомендації, а саме:
- має намір підписати меморандум про співпрацю з ПАРД у редакції, погодженій з Експертною радою з питань удосконалення інфраструктури фінансового ринку ПАРД. У випадку впровадження ПАТ «Розрахунковий центр» нових послуг, нових тарифів та/або внесення змін до тарифів на наявні послуги, про це повідомляється Експертна рада не пізніше ніж за 2 (два) тижні до запланованої дати їх впровадження; Експертна рада забезпечує скликання та проведення засідання щодо питання впровадження ПАТ «Розрахунковий центр» нових послуг, нових тарифів та/або внесення змін до тарифів на наявні послуги та затверджує свої зауваження і пропозиції; після цього ПАТ «Розрахунковий центр» зобов'язується ґрунтовно розглянути всі побажання, зауваження та пропозиції членів Експертної ради та на кожне з них надати повну та обґрунтовану відповідь, прагнучи максимально повного задоволення висловлених потреб, та приймати рішення виключно тільки після розгляду експертної думки;
- вжило заходів для встановлення порядку формування тарифів на клірингові послуги, які не надаються іншими суб'єктами господарювання, шляхом внесення змін до Положення про тарифну політику ПАТ «Розрахунковий центр», які передбачають перелік складових вартості послуг, підстави, умови та порядок їх перерахунку.
Крім того, вирішено запропонувати ПАТ «Розрахунковий центр» додати уточнювальні норми, а саме: пряме посилання на Експертну раду ПАРД з питань удосконалення інфраструктури фінансового ринку в пунктах 1.3, 2.2 та право ініціювати перед виконавчим органом перегляд тарифів ПАТ «Розрахунковий центр». Меморандум між ПАРД та ПАТ «Розрахунковий центр» був підписаний 20.01.2020.
- (58) У період із листопада 2019 по січень 2020 року Комітетом було проведено опитування Заявників у справі щодо повноти виконання ПАТ «Розрахунковий центр» рекомендацій Комітету від 25.07.2019 № 52-рк.
- (59) Здебільшого Заявники у справі зазначили, що вважають Рекомендації виконаними частково, оскільки зміни до Положення про тарифну політику не призвели до зменшення тарифів та не містять порядку подання та розгляду пропозицій, зокрема, дорадчо-консультативного органу, а також зобов'язань щодо їх врахування.
- (60) Комітет не бере до уваги доводи заявників щодо часткового виконання рекомендацій виходячи з такого:
- дії ПАТ «Розрахунковий центр», які є предметом розслідування у справі, полягали у застосуванні різних підходів до встановлення вартості послуги з обслуговування клірингового рахунку, здійснюючи тарифікацію окремих послуг, які можуть бути складовою основної послуги;
- Рекомендаціями Комітету було рекомендовано ПАТ «Розрахунковий центр» ужити заходів для створення постійно діючого дорадчо-консультативного органу ПАТ «Розрахунковий центр» та встановлення порядку формування тарифів на клірингові послуги, які не надають інші суб'єкти господарювання, в якому

передбачити чіткий, вичерпний перелік складових вартості послуг, підстави, умови та порядок їх перерахунку. Тобто, розмір тарифів на послуги ПАТ «Розрахунковий центр» не був предметом Рекомендацій;

- ПАТ «Розрахунковий центр» провело суттєву роботу з внесення змін до Положення про тарифну політику, щодо комунікацій з учасниками ринку, саморегульованими організаціями та фондовими біржами, які були спрямовані на майбутню співпрацю в частині зміни тарифів за умови попередніх консультацій із дорадчо-консультативним органом ПАТ «Розрахунковий центр».

- (61) Разом із цим після підписання Меморандуму між ПАРД та ПАТ «Розрахунковий центр» механізм погодження тарифів на послуги, закладений у Меморандумі, отримав практичну реалізацію, зокрема, у випадку погодження нового сервісу ПАТ «Розрахунковий центр» та затвердження тарифів на нього.
- (62) За наданою листом ПАТ «Розрахунковий центр» від 23.07.2020 № 738 інформацією:
- 30.01.2020 ПАТ «Розрахунковий центр» звернулось до ПАРД з інформацією про заплановане впровадження нового сервісу із клірингу зобов'язань за правочинами щодо цінних паперів, укладеними на фондовій біржі, забезпеченими зустрічними зобов'язаннями, умовами його тарифікації, описом бізнес-логіки та наведенням обґрунтування запланованих змін;
 - 05.02.2020 на засіданні Експертної ради ПАРД підтримано запровадження нового сервісу ПАТ «Розрахунковий центр» та умови його тарифікації;
 - 07.02.2020 ПАТ «Розрахунковий центр» запроваджено новий сервіс та затверджено його тариф.
- (63) Також у зазначеному вище листі ПАТ «Розрахунковий центр» повідомило про внесення змін до Положення про тарифну політику, які відображають положення Меморандуму та закріплюють фактичну взаємодію з Експертною радою ПАРД, зокрема одним з етапів встановлення тарифів визначено таке: узгодження тарифів з Експертною радою в порядку, встановленому Меморандумом про співпрацю.
- (64) Порівняння зміни принципів тарифної політики ПАТ «Розрахунковий центр», внаслідок виконання Рекомендацій, наведено в таблиці, зокрема:

Редакція від 22.07.2017	Редакція від 22.07.2020
<p>2. Основні принципи Тарифної політики Банку</p> <p>2.2. Етапи встановлення тарифів:</p> <p>2) Подання Тарифним комітетом клопотання Правлінню щодо затвердження та введення в дію нової / актуалізованої послуги та тарифу на цю послугу та/або затвердження тарифу, який був змінений.</p> <p>3) Прийняття рішення Правлінням Банку щодо затвердження окремого розділу Тарифів Банку або Тарифів Банку в цілому у новій редакції. За необхідності Правління може прийняти рішення щодо доповнення Тарифів Банку новим розділом. При прийнятті рішення щодо доповнення Тарифів Банку новим розділом або скасування окремого розділу Тарифів Банку вносяться відповідні зміни до цієї Тарифної політики.</p>	<p>2. Основні принципи Тарифної політики Банку</p> <p>2.2. Етапи встановлення тарифів:</p> <p>2) Узгодження тарифів з Експертною радою в порядку, встановленому Меморандумом про співпрацю, у випадку зміни Тарифів Банку передбачають зміну тарифу на послугу Банку та/або запровадження нового тарифу за послугами, що не надаються іншими суб'єктами господарювання на ринку відповідних послуг.</p> <p>3) Подання Тарифним комітетом клопотання Правлінню щодо затвердження та введення в дію нової/актуалізованої послуги та тарифу на цю послугу та/або затвердження тарифу, який був змінений. У випадку, якщо Тарифи Банку узгоджувалися з Експертною радою, Тарифний комітет подає Правлінню результати такого узгодження з відповідними коментарями та поясненнями.</p>

- (65) Крім того, у новій редакції Положення про тарифну політику (протокол засідання Правління ПАТ «Розрахунковий центр» від 22.07.2020 № 42) передбачено таке:
- збільшення тарифів за кліринговими послугами може відбуватись виключно у випадку, якщо затверджений правлінням проєкт бюджету на відповідний рік передбачає наявність операційного збитку;
 - вартість послуги (тариф) за послугами, що не надаються іншими суб'єктами господарювання на ринку відповідних послуг, складається із собівартості послуги та рентабельності;
 - рентабельність для послуг, за якими ПАТ «Розрахунковий центр» займає монопольне становище на відповідному ринку, – не більше 7%;
 - собівартість послуги складається з прямих та накладних (непрямих) витрат;
 - до прямих витрат при наданні клірингових послуг належать витрати на утримання персоналу, безпосередньо задіяного під час здійснення клірингової діяльності;
 - вичерпний перелік накладних (непрямих) витрат.
- (66) Також у Меморандумі закріплено чіткий порядок дій щодо погодження змін тарифів на наявні послуги та/або запровадження нових, зокрема:
- направлення ПАТ «Розрахунковий центр» інформації щодо запланованих змін до Експертної ради ПАРД не пізніше ніж за два тижні до запланованої дати їх впровадження;
 - інформація повинна містити опис бізнес-логіки та економічне обґрунтування запланованих змін;
 - на засідання Експертної ради ПАРД для обговорення змін запрошуються представники ПАТ «Розрахунковий центр»;
 - ПАТ «Розрахунковий центр» зобов'язується ґрунтовно розглянути всі побажання, зауваження та пропозиції Експертної ради ПАРД, на кожне з них надати повну та обґрунтовану відповідь, прагнучи максимально повного задоволення потреб членів Експертної ради ПАРД;
 - рішення щодо запровадження змін ПАТ «Розрахунковий центр» приймає виключно після розгляду письмового повідомлення Експертної ради ПАРД.
- (67) Отже, можна зазначити, що ПАТ «Розрахунковий центр» вжило заходів для впорядкування процесу формування тарифів на клірингові послуги та залучення до цього представників професійних учасників фондового ринку.
- (68) Враховуючи викладене, рекомендації Комітету від 25.07.2019 № 52-рк виконані.

8. ПОЗИЦІЯ СТОРІН СПРАВИ ЩОДО ПОПЕРЕДНІХ ВИСНОВКІВ У СПРАВІ

- (69) Відповідно до пункту 26 Правил розгляду заяв і справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, затверджених розпорядженням Антимонопольного комітету України від 19 квітня 1994 року № 5, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 6 травня 1994 року за № 90/299 (у редакції розпорядження Антимонопольного комітету України від 29 червня 1998 року № 169-р) (із змінами), копії подання з попередніми висновками у справі направлені сторонам справи:
- ✓ листом від 16.11.2020 № 130-26.13/08-15685 до ТОВ «Фінансова компанія «Сократ»;
 - ✓ листом від 16.11.2020 № 130-26.13/08-15686 до ТОВ «Навігатор-Інвест»;
 - ✓ листом від 16.11.2020 № 130-26.13/08-15687 до ПАТ «Розрахунковий центр»;
 - ✓ листом від 16.11.2020 № 130-26.13/08-15688 до ТОВ «Фінансова компанія «КУБ»;
 - ✓ листом від 16.11.2020 № 130-26.13/08-15689 до ПрАТ «ІФК «АРТ КАПІТАЛ»;
 - ✓ листом від 16.11.2020 № 130-26.13/08-15690 до ТОВ «Акцептор».

- (70) Зазначеними листами сторонам справи було повідомлено про право надати зауваження до подання з попередніми висновками в десятиденний строк із дня отримання цього подання.
- (71) Згідно з повідомленнями про вручення поштового відправлення сторони справи отримали копію подання з попередніми висновками:
- ТОВ «Фінансова компанія «Сократ» (далі – ТОВ «ФК «Сократ») – 18.11.2020;
 - ПАТ «Розрахунковий центр» – 19.11.2020;
 - ТОВ «Навігатор-Інвест» – 20.11.2020;
 - ТОВ «Акцептор» – 25.11.2020.
- (72) ТОВ «ФК «Сократ» листом від 30.11.2020 № 97 (вх. № 8-01/15837 від 02.12.2020) надавало зауваження до подання з попередніми висновками, які стосувалися відсутності аналізу економічної обґрунтованості тарифів ПАТ «Розрахунковий центр» на послуги з обслуговування клірингового рахунку, що могло бути перешкодою для встановлення наявності/відсутності збитків завданих порушенням.
- (73) Зазначене спростовується матеріалами справи, що викладено в пунктах 32 – 35 розділу 6 цього рішення.
- (74) Разом із тим предметом подальшого розслідування у справі були дії відповідача зі встановлення вартості клірингових послуг в один період часу з урахуванням тарифікації окремих операцій, в інший період часу – без такої тарифікації, встановлення для однієї групи клієнтів вартості окремої операції – 300 грн, для іншої групи – одна грн, тобто зміна умов надання послуг, що мало ознаки зловживання монополієм (домінуючим) становищем.
- Наданням Рекомендацій Комітет мав на меті, зокрема, приведення процесу формування вартості клірингових послуг до прийняттого (професійними учасниками ринку – споживачами цих послуг) алгоритму та залучення учасників ринку до процесу запровадження нових тарифів та/або зміни чинних.
- Участь учасників ринку у процесі запровадження нової послуги ПАТ «Розрахунковий центр» у 2020 році дає підстави для висновку про досягнення мети Рекомендацій.

9. ПІДСТАВИ ЗАКРИТТЯ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВІ ВІДПОВІДНО ДО ЧАСТИНИ ТРЕТЬОЇ СТАТТІ 46 ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ЗАХИСТ ЕКОНОМІЧНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ»

- (75) Згідно з частиною третьою статті 46 Закону України «Про захист економічної конкуренції» за умови виконання положень рекомендацій у разі, якщо порушення не призвело до суттєвого обмеження чи спотворення конкуренції, не завдало значних збитків окремим особам чи суспільству та вжито відповідних заходів для усунення наслідків порушення, розпочате провадження у справі про порушення законодавства про захист економічної конкуренції закривається.
- (76) Оцінюючи суттєвість обмеження чи спотворення конкуренції діями Відповідача, які були предметом розгляду справи, Комітет виходить з того, що ПАТ «Розрахунковий центр» вже займає монополієне (домінуюче) становище на ринку послуг із клірингового обслуговування на фондовому ринку, тому його дії не призвели до суттєвого обмеження чи спотворення конкуренції.
- (77) За результатами розслідування не встановлено фактів, які б свідчили, що внаслідок порушення окремими особами чи суспільству було завдано значних збитків.
- Зазначене твердження ґрунтується на тому, що предметом розслідування була відсутність єдності підходів (методик) до тарифоутворення на послуги, що надаються в умовах ринкового домінування, а економічна обґрунтованість розмірів тарифів ПАТ «Розрахунковий центр» на послуги з обслуговування клірингового рахунку встановлена.
- (78) Відповідачем вжито відповідних заходів для усунення наслідків порушення. Встановлено порядок формування тарифів на клірингові послуги, які не надають інші

суб'єкти господарювання, в якому передбачено чіткий, вичерпний перелік складових вартості послуг, підстави, умови та порядок їх перерахунку. Також, вжито заходів для створення дорадчо-консультативного органу за участю представників професійних учасників фондового ринку.

(79) За таких умов, враховуючи, що:

✓ відсутні ознаки цінового порушення, ПАТ «Розрахунковий центр» рекомендації, надані Комітетом 25.07.2019 за № 52-рк, виконало;

✓ у Комітеті відсутня інформація, яка б свідчила, що дії ПАТ «Розрахунковий центр» у вигляді:

- відмови від тарифікації окремих операцій та підвищення вартості послуги з обслуговування клірингового рахунку з 04.01.2016;

- зміни у 2018 році підходів до визначення вартості послуги з обслуговування клірингового рахунку,

призвели до суттєвого обмеження чи спотворення конкуренції, чи завдали значних збитків окремим особам чи суспільству;

ПАТ «Розрахунковий центр» вжило заходів для усунення наслідків порушення шляхом внесення змін до Положення про тарифну політику публічного акціонерного товариства «Розрахунковий центр з обслуговування договорів на фінансових ринках»,

– наявні підстави, передбачені частиною третьою статті 46 Закону України «Про захист економічної конкуренції», для закриття провадження у справі.

Враховуючи викладене, керуючись статтею 7 Закону України «Про Антимонопольний комітет України», статтями 46, 48 і 49 Закону України «Про захист економічної конкуренції» та пунктом 36 Правил розгляду заяв і справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, затверджених розпорядженням Антимонопольного комітету України від 19 квітня 1994 року № 5, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 6 травня 1994 року за № 90/299 (у редакції розпорядження Антимонопольного комітету України від 29 червня 1998 року №169-р) (із змінами), Антимонопольний комітет України

ПОСТАНОВИВ:

Закрити провадження у справі № 130-26.13/107-16.

Рішення може бути оскаржене до господарського суду міста Києва у двомісячний строк з дня його одержання.

Голова Комітету

О. ПІЩАНСЬКА